

Առարկեցին ժամանակ մը և դեռ այսօր կ'առարկեն թէ տնտեսական տաճնապը ոչ մէկ առընչութիւն ունի զրամատիրական զրութեան հետ, այլ նա ծնունդն է մեքենայաշտութեան (machinisme):

Մեքենայաշտութիւնը տեղի տուաւ գործարանատէրերուն հիմնական բաժարարութիւն (rationalisation) կատարել, որով կը նուազէր ձեռքի աշխատանքը և կ'աւելնար արտադրութեան քանակը:

Սակայն որ գործարանատէրը բաժարարեց իր ձեռնարկը (entreprise) երբ անկէ ծնելիք շահը աւելի ցած էր քան առանց բանաւորման: Հետեւաբար գործարանատէրը իր շահը մեծցնելու համար էր որ ձեռնարկեց բաժարարութիւն և ոչ թէ աշխատաւորութեան շահը: Եւ ո՞վ է տուեր այդ մենաշնորհեալներուն այդ իրաւասութիւնը՝ եթէ ոչ արդի տնտեսական կարգ ու սարքը: Հետեւաբար մեքենայաշտութիւնը յանցանք չունի մարդկային այդ ոճիրին մէջ, այլ ընդհակառակն կրնայ մեծամեծ բարիքներ ծնիլ եթէ ան գործադրուի ի նպաստ համաշխարհային ընկերութեան:

Եթէ երբեք մեքենայաշտութիւնն ըլլար պատճառը գերատաղրութեան, պէտք էր ջնջել զայն, և զայն ջնջել կը նշանակէ կեցնել գիտութեան յառաջխաղացումը, կը նշանակէ միալ հին հին կերպերու մէջ, կը նշանակէ սանձել քաղաքակրթութեան գնացքը, վերջապէս կը նշանակէ թողուլ մարդկութիւնը իր նախնական թշուառութեան մէջ: Եւ կարելի է. ոչ: Այլ պէտք է փոխել արդի տնտեսական զրութիւնը, ջնջել արտադրութեան անիշխանականութիւնը և ստեղծել կառավարեալ տնտեսականութիւն մը (économie dirigée): Մի քանի թիւեր մեքենայաշտութեան յաղթանակներուն և յառաջխաղացումի մասին:

Միացեալ Նահանգներու մէջ 1919էն 1927 արտադրութեան յաւելումը եղաւ հետեւեալ համեմատութեամբ.

Ածուխը բարձրացաւ 100 էն 140 ի
Հիւսուածեղէնները 100 էն 142 ի
Երկաթագործութիւնը ... 100 էն 129 ի

Երկաթուղին՝ 100 էն 112 ի

Գերմանիոյ մէջ 1924 էն 1927 ին

Բրդեղէնները 100 էն 108 ի

Ածուխը 100 էն 180 ի

Երկաթը 100 էն 190 ի

Անգլիոյ մէջ 1924 էն 1928 ին

Երկաթ և պողպատ 100 էն 121 ի

Մեքենական և նաւային

շինութիւնները 100 էն 116 ի

Ածուխը 100 էն 127 ի

Եւ հիմա ժընեւի մէջ կը կարծուի անգործութիւնը նուազեցնել կամ ջնջել, աշխատութեան ժամերը քիչցնելով: Կ'առաջարկուի որ փոխանակ բանուորը շաբաթական 48 ժամ աշխատելու՝ պէտք է աշխատի 40 ժամ նոյն աշխատավարձով: Ասիկա լուծում մըն է, բայց ոչ տեսական:

Մէկ անգործ կը նշանակէ՝ քաղցի մատուցում չորս — հինգ անհատ: Յիսուն միլիոնէ աւելի անգործներ գոյութիւն ունին աշխարհի վրայ, որ կը նշանակէ 200էն 250 միլիոն աղետեալ՝ մարդկային ընկերութեան մէջ: Ասիկա բաւական պատճառ մը չէ՝ արդեօք վճռական քայլ մ'առնելու դէպ ի մարդկային բարօրութիւն:

Այս դժնդակ կեանքի կացութիւնը կը ծնի բարոյական դժոխային տաճնապ մը ընկերութեան մէջ: Գործազուրկ բանուորներու բանակը հետզհետէ մեծնալով, և արդի տնտեսական տաճնապը լուծում չգտնելով, իր սրտին մէջ կը սնուցանէ ծայրայեղ գաղափարներու շարք մը՝ որ անօրինակ ընդունելութիւն կը գտնէ և կը պատրաստէ քաղաքական մեծ ցնցում մը: Բանուորութիւնը յուսակտուր, պատրաստակամ կը հետեւի բոլոր մտային հոսանքներուն, ըլլան տրամաբանական թէ ոչ, բաւական է որ պարունակեն անմիջական բարօրութեան խոստումներ: Ան հետզհետէ վստահութիւն կը գոյացնէ իր սեփական ուժին վրայ և կը շտապէ կազմակերպուիլ զօրաւոր ճակատի մը վրայ՝ վերջ տալու համար սա անել զրութեան, և ունի մէկ նշանաբան և օրակարգ. «Եթէ չկայ ոչ հաց և ոչ աշխատանք կայ վրէժ»:

Յ. ԳԱԻԻԹԱՆ

Ա.Զ.Գ.Ա.Յ.Ի.Ն. Գ.Ր.Ո.Ն.Ի.Կ

ՄԻԻԹԱՐ ԱԲԲԱՆՈՐ ՏՕՆԸ

Ի Ս. ՂԱԶԱՐ

Ապրիլ 27 ամէն տարի նուիրական սրբութեամբ կ'անցնի Մխիթարեան բոլոր հաստատութեան մէջ. մեծ և անմահ մեր Հիմնադրին առ Աստուած փոխման տարեդարձն է: Այդ օրուան նուիրագործումը իր յատուկ և դասական ձեւն ունի Ս. Ղազարու մէջ:

Առաւօտ, վանքին սրբանուէր լուծեան, ծաղիկներու և խունկի բուրուհներուն մէջ կը մատուցուի Ս. Զորք: Ամբողջ միաբանական Ուխտ և Մ. Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտութիւնն հոն է: Պատարագէն վերջ ամէնքն ամփոփուած են Մխիթարայ ձեռակերտ հոյաւ կապ ու թանկագին մատենադարանի դահլիճին մէջ, լուռ և խորհրդածու դէմքերով՝ հանդէպ նոյնինքն մեծ և անմահ Մխիթարայ անդրին, որ վեհ ու սրբազան խորհուրդներ միայն կը ներշնչէ: Ակումբին կը նախագահէ Ուխտի Գեր. Աբբահայրը: Եւ ահա բեմէն, կարծես Մխիթարայ անդրին հոգեւորելու չափ խանդով՝ իր ձայնը կը լսեցնէ նորընծայ քահանաներէն Հ. Պետրոս ձիգմէճեան՝ որուն վիճակուած է աւանդաւոր «Վարդապետ և Գաստիարակ» բնաբանին տակ: 184դ ներքոյն է այդ որ տեղի կ'ունենայ անմահին շիրմին քով: Իր պարզ ու դասական կերպարանքին մէջ սրբազան խորհրդաւորութիւն մ'ունի այդ ակումբը, ուր ամէն ոք կը խորանայ, կը թաղուի Մխիթարայ հոգեկան ամբաւ գեղեցկութեան և մեծութեան մէջ, նոր լոյս և նոր հուր ամփոփելու տենչանքով, յառաջանելու անմահ Հաստատութիւնը որուն հիմերը դրած է Լուսնորդը՝ Տիրամօր անճառ «Եղիցի»ին վրայ:

Խնձոքի պահուն Մուրատ-Ռափայէլեան սաներէն մին՝ յանուն վարժարանին աշակերտութեան՝ զմայլանքի, սիրոյ և երախտագիտութեան զրուատիք մը կը յօրինէ Մխիթարայ և իր գործին համար:

ՄԻԻԹԱՐ — ՄՈՒՐԱՏ — ՈՒՓԱՅԷԼԻ

ԵՒ ՆԱՀԱՏԱՍԿՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

Մ. — ՈՒՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ապրիլ 30ին, Ուխտի հայրերուն և աշակերտութեան և վենետիկ փոքրիկ գաղութին, ինչպէս նաեւ եկեղեցական և քաղաքական բարձրաստիճան անձերու ներկայութեան տօնուեցան Մ. — Ռափ. վարժարանին մէջ՝ այդ քառեակ նուիրականութիւնները այնպիսի մթնոլորտի մը մէջ՝ որ համակ խունկ և պաշտամունք կը բուրդէր: Ճոխ էր յայտագիրը գրական — երաժշտական, ընտիր արտասանութիւններով, ուղերձներով և բանախօսութիւններով՝ խանդավառ աշակերտութեան կողմէ:

Հ. Եօրկանճեան, Վ. Ուլուհոճեան, Վ. Թիւթիկանճեան, Գ. Մառմանեան և դեռ ուրիշներ վստահ չեղտով և զգացումի գեղումով տարփողեցին անմահ Մխիթարը և իր հոգիէն բխող դարաւոր հոսանքը լոյսի և ջերմութեան հայ սերունդին կրթութեան համար:

Մխիթարայ անուան գուգեցին Մուրատի և Ռափայէլի անունները, երախտագիտութեան անկեղծ արտայայտութիւններով:

Արտասանողներու և ընթերցողներու մէջէն կարկառուն էր Յակոբ Ագամեան պատանին, որ խնամուած ու նրբամաստ ներքող մը հիւսեց, երախտագիր մը որ իսկապէս խոստումնալից էր: Ան կը պարզէր մեր առջեւ Մխիթարայ խոնարհ ծագումը և անոր վերելքը դէպ ի հոգեկան անմատոյց բարձրութիւններ, ուսկից կը ճառագայթէր ամբողջ Հայութեան՝ կրօնքի և հայրենեաց սէրը:

Ուսուցչական խումբէն Հ. Ե. Փէչիկեան մեր Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակն ոգեկոչեց, վերջիջելով սեղմ բայց կարմիր գծերով ուղին՝ զոր կտրեցին անոնք, և Գողգոթան ուր գիտցան խաչուիլ որպէս քաւութեան զոհեր ամբողջ Հայ ազգին համար՝ Վարդանանց օրինակին վրայ, և որպէս նուիրական ժառանգութիւն՝ կտակել մեզի հնաւանդ կրօնական ու հայրենական անկապուտ սրբութիւնները, որուն համար անոնք,

Անմահ հաճատակները, մեր մեծագոյն և պաշտելի բարերարները կը դառնային, արժանի մեր ամբաւ սիրոյն և երախտագիտութեան:

Հուսկ բանքն հիւսեց Գեր. Աբբահայր Հ. Յ. Վ. Ազեր, աշակերտութեան ցոյց տալով բարերարներուն և մեր անմահ նահատակներուն հոգեկան վեհութիւնը, և Եզեկիէլեան տեսիլքի տիպարին մէջ պատկերացուց մեր նահատակներն իրենց ցիրուցան պաշտելի ոսկրներով հայկական դաշտերու երեսին, ուր կարծես երկնային շունչը կու գար փչել և կենդանացնել զանոնք յանձին նոյն այդ աշակերտութեան, որ կը պատրաստուէր իր հայրերու հոգևով՝ վերակերտելու և լուսաւոր հորիզոններ առաջնորդելու մեր սիրելի ազգը, մեր հայ Հայրենիքը:

Չենք կրնար հոս մի առ մի նկատել և արժանաւոր գովեստն հիւսել Կոմիտաս Վ. ի, եւրոպական դասական ընտիր կտորներու խմբերգներուն զոր երգեցին աշակերտները, ինչպէս գործիական նուագածութիւնը ազգային և օտար նուագներու՝ զորս առանց բացառութեան վարժարանի աշակերտները կատարեցին շուրջակէն ըով և սրինգով՝ դաշնամուրի նուագակցութեամբ:

Հետեւաբար ուրախ ենք յայտարարելու թէ ընդհանուր զարգացման, ազգային գիտութեանց ու գծի և գոյներու ուսումներուն հետ աշակերտութիւնը բախտն ունի, շնորհիւ տեսչութեան յատուկ խնամքին և տուած մղումին՝ նուիրուելու գեղարուեստի այս չքնաղ մասնաճիւղին ալ, որ բարոյական գեղեցիկ առաքինութեանց հետ կու գայ ազնուացնելու պատանի հայ հոգիները:

Ի ՓԼՈՎՏԻՒ (Պուլկարիա)

30 Ապրիլին, մինչ մենք հոս ի վենետիկ, անդին, վիեննական Միթթարեան հայրերն ալ մեր մեծ հիմնադրին յիշատակը կը փառաւորէին Փլովատի մէջ, այս տարի յատուկ շուքով մը՝ շնորհիւ Գեր. Աբբահայր Հ. Մեսրոպ Վ. Հապոգեանի ներկայութեան: Առաւօտը տեղւոյն Ս. Լուի եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէր Գեր. Աբբահայրը՝ քառաձայն երգեցողութեամբ վարժարանին աշակերտութեան ու տեղացի դպիրներուն:

Կէսօրէն վերջ, ժամը 4ին, Ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ տեղի կ'ունենար գրական-երաժշտական-թատերական հանդէս մը աշակերտութեան կողմէ:

Հայկական և պուլկարական քայլերգներով կը բացուէր հանդէսը. աշակերտութեան կողմէ հաշերէն և պուլկարերէն ուղերձ մը կատարուեցաւ:

ուղղուած Գեր. Աբբահայր: Տեղի կ'ունենային նաեւ արտասանութիւններ, ջութակերգ, մարզանք եւն.:

Գեր. Աբբահայրը ուղերձին կը պատասխանէր կարդալով հայրենասիրական ճառ մը: Ամենէն վերջ կը թելադրէր աշակերտութեան հաւատարիմ մնալ Միթթարի դրօշին և այն սկզբունքներուն որոնք հայ ժողովրդեան դարաւոր տեսլականն են եղած:

Մոլիերի «Սկաբեռնի նենգամտութիւնները» կատակերգութիւնը յաջողութեամբ բեմադրուած՝ հանդիսին զուարթ փակումն եղաւ:

ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԻՍ

ՄՈՒՐԱՏ-ՈՍՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 27ի իրիկունը ժամը 6ին տեղի կ'ունենար մեր հայ արիներու յաղթական մարզահանդէսը որ մեզմէ և վենետիկ ծանօթ շրջանակէն այնքան հետաքրքրութեամբ կը սպասուէր:

Քաղաքիս «*Il Gazzettino*» օրագիրը իր 28 Մայիսի թուին մէջ գեղեցիկ յօդուած մը նուիրած էր փառաբանելով մեր վարժարանի տղոց աշխոյժը, կորովը, ճարպիկութիւնն և չարքաշութիւնը որ դուրս ցայտած էր անոնց տուած խաղերուն մէջ. մեղք որ այս անձուկ սիւնակները թոյլ չեն տար զայն ամբողջապէս հոս գետեղել:

Հակառակ սպառնալից օդին՝ խաղեաղին քով խոնուած էր հրաւիրեալներու բազմութիւն մը: Ուխտիս Գեր. Աբբահայր աշին ու ձախին նշմարեցինք կարգ մը պետական ներկայացուցիչներ ծովային և ցամաքային զինուորական հրամանատարութեան, Ֆաշեաններու, գաւառին ու սոսնիստութեան, Ֆրանսայի և Ռումանիոյ հիւպատոսները և դեռ ուրիշ բարձրաստիճան սպաներ, քաղաքացի կարկառուն դէմքեր, Ուխտիս հայրերը, ազգայիններ, ուսուցիչներ եւն.:

Յայտագրին համեմատ՝ Ուս. M. Gallo մարզական բարդ ու զանազան հրահանգներէ անցող կարգապահ, կորովի և աշխոյժ խումբերը՝ որոնց ընդհ. փոխ-հրամանատարն էր Վազգէն Թիւթիւնեան ճարպիկ ու օրինակելի մարզիկը, և քառեակ բաժանումի խումբերուն մասնական հրամայողներ կարգաւ՝ Հ. Եօրկանեան, Վահան Իփէքեան, Ե. Գարապաճաքեան, և Արմիկ Յակոբեան:

Հեզտհետէ մեծ յաջողութեամբ կատարեցին ձեռնագունդի խաղը՝ վարժապետէն հնարուած, վազք, մագլցիլ ձողերէ եւ չուաններէ վեր,

Baumanni յենարաններով (*appoggi*) դժուարին և ճարտար խաղերը, *Magnini* խաղացի սպային նորահնար գեղեցիկ և բազմազան կառուցումով խաղերը սանդղաձեւ ելքի, լարախաղացի պէս գնացքի, առկախ յառաջացումի, եւն. յետոյ գնդաձգութիւն, բարձրութիւն ցատկել պարզապէս և ձողով և ձիերու վրայէն:

Կ'արժէ որ հոս նշանակենք լաւերուն մէջ յաջողագոյն սաները: Բարձրութիւն (պարզ) ցատկելու մէջ այս տարի այնպիսի աստիճանի հասան շատեր որ անհաւատալի պիտի թուի մեր ընթերցողներուն, այսպէս

Վ. Թիւթիւնեան	{	բարձր. մ. 1,80
Ն. Յակոբեան	{	
Կարպիս Առաքելեան	{	» » 1,70
Տիգրան Շահնազարեան	{	» » 1,60
Յակոբ Պոյաճեան	{	» » 1,50
Վահրամ Ուլուհոճեան	{	» » 1,35

Իսկ ձողով՝ Ն. Յակոբեան 2,80, Վ. Իփէքեան՝ 2,60, Կ. Առաքելեան՝ 2,40:

Գնդաձգութիւն (ծամր 5,500 հզրգրմ.)

Յարութիւն Երկանեան	երկայն՝ մ. 12,50
Կ. Առաքելեան	» » 11,50
Տ. Շահնազարեան	» » 10.—

Գնդաձգութիւն (ծամր 3 հզրգրմ.)

Ա. Յակոբեան	երկայն՝ մ. 12.—
Յ. Պոյաճեան	» » 12.—
Հրանտ Տէվլէթեան	» » 11,5

Magnini դրութեան մէջ լարախաղացի ճարպիկ գնացքով փայլեցաւ Պետրոս Քեօրոյլեան, ինչպէս աշխոյժ մագլցելով վերելքի՝ Յ. Էմիլեան փոքրիկը:

Ժամ մը և քառորդ մը տեւեց մարզահանդէսը, և դեռ կարծես նախնի ուժի և աշխոյժի մէջ էին այդ կայտառ և յուսալից հայորդիները, զորս նախանձով կը դիտէին բոլոր օտար հրաւիրեալները երբ խանդավառ ծափերով փակած հանդէսը՝ գնահատանքի տաք խօսքերէ վերջ կը մեկնէին վարժարանէն:

Ուսումնական բարձրութեան մենաշնորհին հետ որ համբաւաւոր է վենետիկ մէջ, մեր ազնիւ սաներն անգամ մ'ալ ցոյց տուին թէ իրականութենէ հեռու չէր այլեւս դարաւոր աւանդութիւնը մեր հայ վարժարանի մարզական առաջնութեան ալ:

Առողջ մարմնի մէջ հայ առողջ մարմնի է որ

կը պատրաստուին և հայրենիքին համար քաջարի զինուորներ:

Մեզ կը մնայ լիասիրտ խնդակցիլ տեսչութեան և ամբողջ աշակերտութեան և մաղթել անոնց նոյնքան փայլուն յաղթանակներ ամա-վերջի վերահաս քննութեանց, և մանաւանդ շրջանաւարտ բարձրագոյն դասին որ ամսուս վերջը պիտի ստանայ որպէս պսակում իր տարիներու անխոնջ ջանքերուն՝ լիկէտնական վկայականը:

ՏԻԿԻՆ ԼԻԻՍԻ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆԻ

ԶՈՅԳ ԵՐԳԱՀԱՆԴԻՍ

Առաջինը տեղի ունեցաւ վենետիկ պետական երաժշտանոցին մէջ Մայիսի 3ին՝ հրաւերով քաղաքիս, և երկրորդը Մ. Ռ. վարժարանին մէջ, Մայիսի 7ին՝ մեր ազգայնոց փափաքով:

Առաջինին յայտագիրը ճոխ էր և զանազան, ընդ ամէնը 18 ընտիր կտորներ, որոնց երեքը հայկական:

Երկրորդինը զուտ հայկական էր 10 մեներգներով:

Երկու անգամին ալ անպատում հաճոյքն ունեցաւ տեղւոյս հայութիւնը եւրոպական հրաշակերտներու քով լսելու հայկական սրտագրաւ մեղեդիները՝ Կոմիտասէն, Տէր Ղեւոնդեանէն և Գ. Մելիքեանէն:

Առաւ ծափն ու ծաղիկը զոր նուիրեցինք երգչուհի տիկնոջ՝ արժանաւոր ցոյց մ'էր իր արուեստի շնորհքին՝ որով զմեզ հմայեց և յուզեց միանգամայն:

Կը խոստանանք յաջորդ թուով յատուկ յօդուած մը նուիրել հայ տաղանդաւոր տիկնոջ՝ իր արուեստի մասին, ամփոփելով նաեւ միջազգային մամուլի բարձր գնահատանքը:

ՕՐ. ՄԱՐԻ ՊՈՏՈՒՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԻՍԵՐԸ

Օր. Մարի Պոտուրեան, Ապրիլ 28ին Պուլկարի մէջ տուաւ նուագահանդէս մը՝ որուն յայտագրին մեծ մասը Շոփէնի կտորներէն էր: Տեղւոյն երաժշտագէտները մեծապէս գնահատած են հայ արուեստագէտ օրիորդը՝ նկատելով զանիկա նոր աստղ մը՝ որ մեծ ապագայ կը խոստանայ:

Տուած նուագահանդէսը իր նորագոյն և լաւագոյն մէկ յաղթանակը կը նկատուի:
